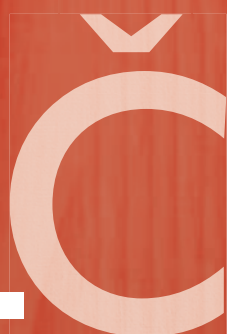

HLINECKÝ STRAKÁČEK

ČÍSLO 6

časopis
pro naše děti

Ahoj holky a kluci,

váš Slávek Strakatý vám opět přináší další nové číslo časopisu Hlinecký Strakáček. Ano, jsem to já a společně se podíváme na další zajímavosti z Hlinecka. Dnes jsem si pro vás připravil trochu delší vyprávění, sahá totiž až do historie našeho území. Začneme proto v Městském muzeu v Hlinsku. A o čem tedy bude vlastně dnešní číslo?

Tady je malá nápověda: Všichni dospělí to rádi dávají dětem a všechny děti z toho mají radost. Ale sladkosti to nejsou. Co je to?

--	--	--	--	--	--

Tak už snad všichni víte... Dneska si uděláme výlet za historií výroby hraček na Hlinecku. V městském muzeu jsem se na historii výroby hraček zeptal paní průvodkyně. Tam jsem také zjistil, že už skoro před 200 lety existovala v Trhové Kamenici a potom ve Svobodných Hamrech továrna na hračky, ale z její výroby se vůbec nic nedochovalo. Na konci 19. století se začaly vyrábět hračky v mnoha domácnostech v okolních vesnicích, hlavně v Krouně a Dědové. Každá rodina vyráběla jiný druh. Někde se vyráběli koníčky, kováři s kovadlinou, veverky, medvědi, panenky s miminkem, vojáčky, slepičky, housličky nebo píšťalky, jinde zase malé stolečky a židličky, kolébky nebo malé hrníčky. Všechny vyrobené hračky z jednotlivých stavení vykupoval takzvaný (nebo-li skladař).

Pokud chceš vědět, jak se jmenoval obchodník, který hračky z jednotlivých stavení vykupoval a dále je pak rozvážel a prodával na trzích a jarmarcích, vyluští tajenku naší hádanky. Spoj první část prvního nakresleného slova s druhou částí druhého nakresleného slova a vytvoř slovo nové.

--	--	--	--	--	--

V muzeu jsem také naplánoval trasu svého výletu. Z Hlinska dojezu po císařské cestě do Krouny, kde pan Bukáček pokračuje ve svém řemesle již po dědečkovi, který ho obnovil po válce. Dnes se pyšní oceněním „Nositel tradice“, který je udělován za zachování tradice řemesel, kterým by jinak hrozil zánik. Pak se stavím v Krouně za panem Ondrou, který vyrábí ručně štípané holubičky. Z Krouny následně zamířím do Dědové, kde pan Makovský po roce 1989 navázal

výrobu hraček, které dnes putují do celého světa. Firma Makovský je také oceněna značkou „Kvalita z Hlinecka“, kterou získávají pouze dlouhodobě

významní výrobci podnikající na území Místní akční skupiny Hlinecko.

Nakonec se vrátím zpět do Hlinska, kde se stavím v Infocentru na Betlémě, mají tam totiž také výstavu hraček, které si můžu vypůjčit a hrát si s nimi.

Po příjezdu do Krouny mne pan Bukáček provedl svou dílnou a ukázal mi postup výroby dřevěné panenky, která je jednou z typických krounských hraček vyráběných již desítky let. Některá panenka má jen zdobené šaty, jiná tyrolský klobouček, další chová miminko nebo stlouká v máselnici máslo. My si pro jednoduchost ukážeme výrobu základního tvaru postavičky.

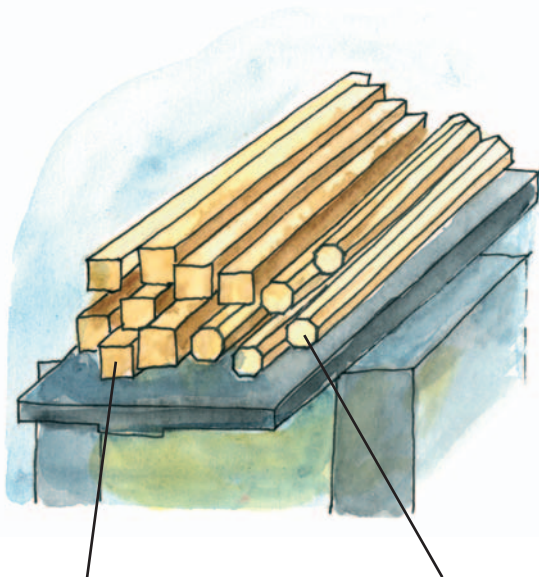

Základním materiálem pro výrobu panenek jsou dlouhé dřevěné desky. Ty jsou nařezány z kmenů stromů a několik let postupně schnou, aby se dřevo dalo dobře zpracovávat a nepraskalo. Na výrobu dřevěné panenky je potřebná deska o tloušťce asi 10 cm. Desky je třeba nařezat na kratší prkna, která se dají dále zpracovávat na pásové pile na hranoly. V rámu pásové pily je umístěn pilový list, který se pomocí motoru stroje pohybuje nahoru a dolů. Desky se řezou podélně, je to podobné jako když stříháte nůžkami čtvrtku papíru na jednotlivé proužky. Jen dřevo

je více tvrdé a materiál tlustší, proto musí výrobce použít stroj. Kdyby použil pilku ruční, práce by byla hodně pomalá, namáhavá a nepřesná a hraček by se tak k dětem dostalo mnohem méně. Pásová pila je ale pomocníkem i při dalším opracování dřeva.

Z hranolu, který má čtvercový půdorys (tedy z pohledu zezhora vidíme čtyři strany), je potřebné udělat hranol osmiboký (pak uvidíme celkem osm stran). Dělá se to hlavně proto, aby se materiál dále lépe obráběl na soustruhu.

čtyřhran

osmihran

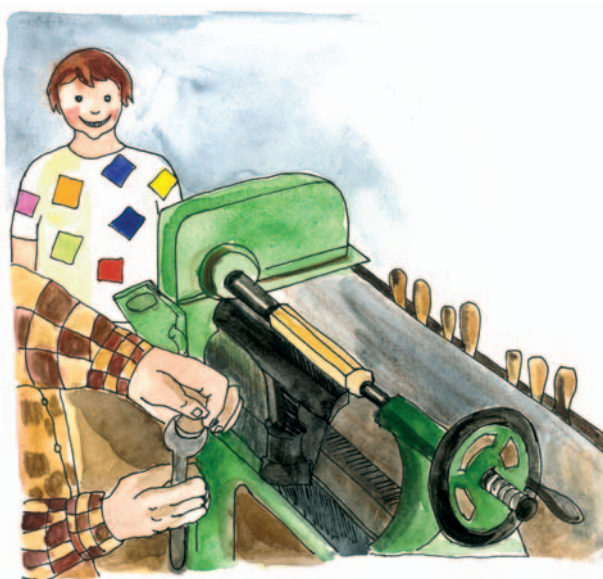
Ke slovu v prvním sloupci najdi slovo v druhém sloupci, které má opačný význam. Obě slova potom spoj čarou. Pak jednoduše přiřadíš k číslici písmeno, které vepíšeš do tabuky a vyluštíš tak tajenku ve směru šipky.

1	malý
2	studený
3	suchý
4	hloupý
5	sladký
6	oblečený
7	hladový
8	štíhlý
9	nízký

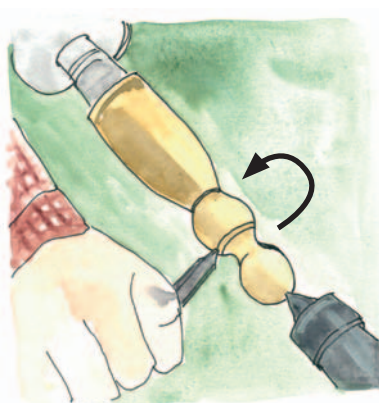
tlustý	A
chytrý	O
slaný	T
vysoký	R
mokrý	L
teplý	O
nahý	O
sytý	V
velký	P

1	2	3	4	5	6	7	8	9
→								

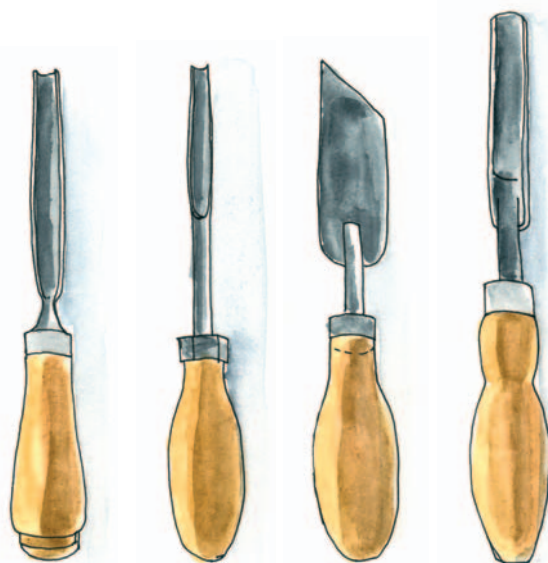
Dlouhou tyč ve tvaru osmihranu je před opracováním na soustruhu ještě nutné nařezat na kratší díly, aby je bylo možné upnout do stroje. Každý tento díl se na konci promění v jednu krásnou panenku. Takový krátký špalíček, ze kterého bude, ale ještě není hotová panenka, je považován za (vylušti)

Ladný tvar postavy samotné panenky se vytváří na soustruhu. Ten pracuje jinak, než pila, která řeže nahoru a dolů. Soustruh opracovává dřevo rotačním pohybem, to znamená, že se dřevo otáčí. Aby se mohl materiál otáčet, tak musí být upevněn mezi dva špičaté hroty, které ho drží.

Pak do práce nastupují dláta a šikovnost soustružníka. Ten z našeho otáčejícího se osmibokého hranolu za pomoci dláta vyrobí nejdříve válec a postupně vymodeluje tvar postavy, hlavičku, krk, trup, štíhlý pas i typickou dlouhou sukni, někdy také klobouk. Dláta jsou důležitá, každé má jiný tvar. Po dlátech je použit pro dokončení brusný papír, aby tělíčko panenky bylo hladké, pěkně se na něj malovalo a také, aby se děti při používání hračky nezranily nebo si nezadřely třísku.

Následuje práce na stroji – broušení zadní části figurky. To se provádí otáčejícím se brusným kotoučem na soustruhu. Záda panenky se brousí hlavně proto, že se dobře výrobci hraček ukládají do krabic, neotáčejí se a lépe se skladují nebo převážejí. Po vybroušení je postava panenky hotová a připravena k poslednímu úkonu, a to malování.

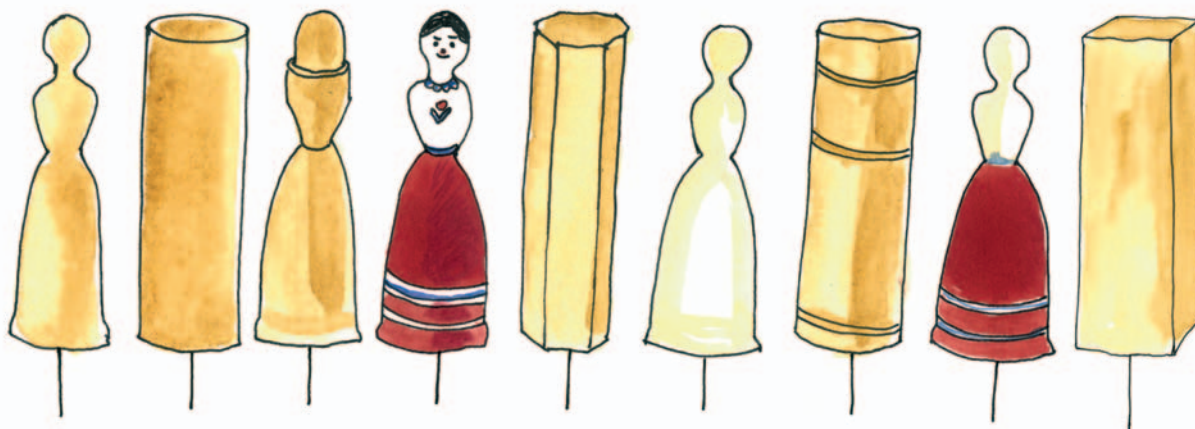
Na řadu přichází barvy a štětec. Z dřevěné figurky bez tváře je potřeba vykouzlit krásnou panenku. Nejdříve se celá dřevěná figura namaluje bílou barvou a teprve potom se podle fantazie každého malíře zdobí. Takto hotové panence můžeme doplnit i ruce, které se upevní do vyvrtaného otvoru nebo další doplňky a ozdoby jako jsou košíček nebo kytice.

Dneska jsme se u pana Bukáčka v jeho dílně hraček v Krouně dozvěděli mnoho nového. Viděli jsme, jak se dřevo opracovává na mnoha strojích a jak se postupně dřevěné desky promění na plnou krabici dřevěných panenek. Pamatujete si, ale, jak se panenka vyrábí krok po kroku? Abyste to nezapomněli, vyzkoušejte si to.

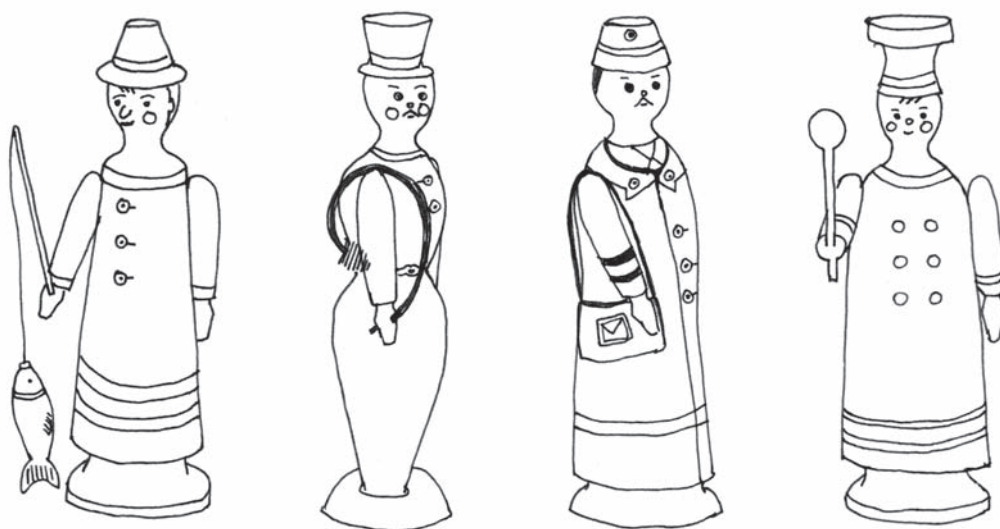
Označ jednotlivé obrázky číslem 1-9 tak, jak šla jejich výroba postupně za sebou.

1. Čtyřboký hranol 2. Osmiboký hranol 3. Válec
4. Válec s vyznačením proporcí budoucího těla 5. Figura s vysoustruženou sukní
6. Hotová dřevěná a hladká postavička 7. Figurka namalovaná bílou barvou
8. Postava panenky s namalovanou sukní 9. Úplně hotová panenka

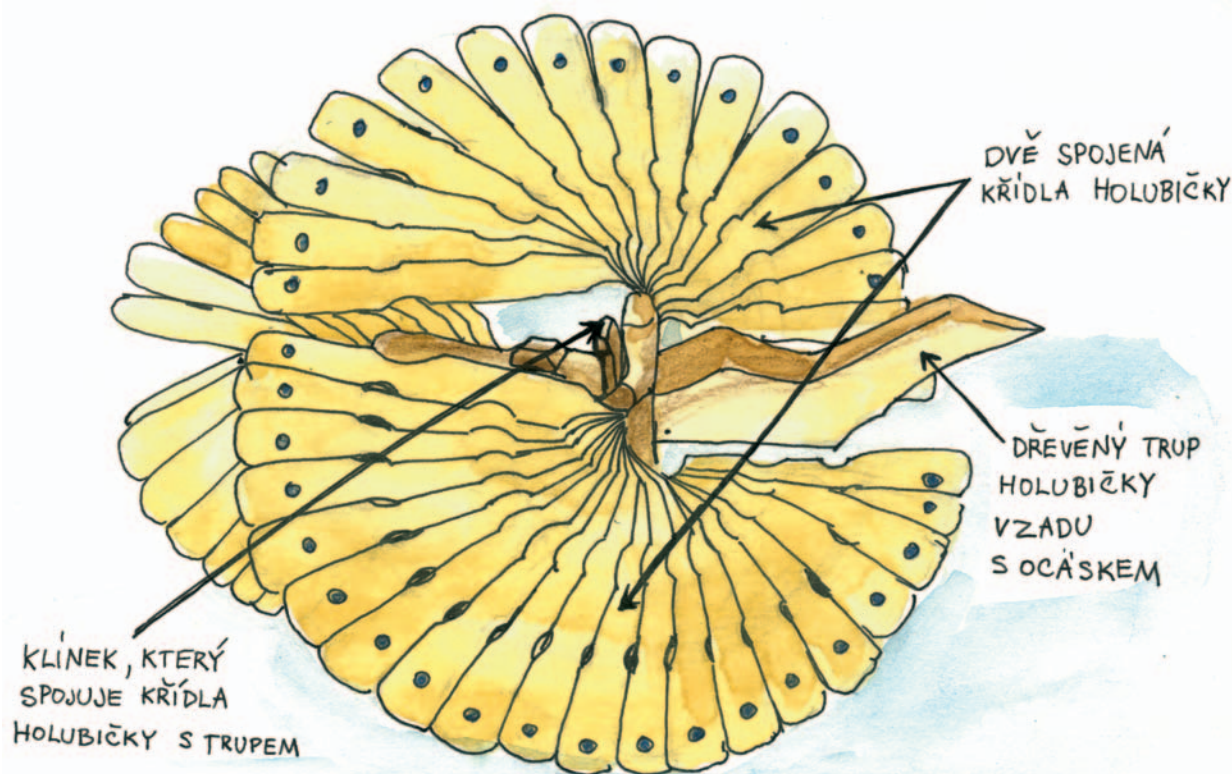

Když jsem z dílny od pana Bukáčka odcházel, všiml jsem si, že má na stole další figurky. Nebyly však vybarvené, a tak jsem ani nepoznal, které profese představují.

**Zvládneš rozeznat čtyři různá povolání, které postavy představují?
Pokud ano, zahraj si na malíře a pěkně je všechny vybarvi.**

Z dílny pana Bukáčka jsem se přesunul za panem Ondrou, který mi ukázal, jak se dělají štípané holubičky. Holubičky pan Ondra vyrábí od nejmenší délky 4 centimetrů (například jako ozdobu na vánoční stromeček) až po holubičku délky 35 centimetrů. A jak taková holubička vlastně vypadá? Celá je sestavena ze tří samostatných částí. Hlavní část tvoří roztažená křídla, do kterých se zasadí část druhá, tu tvoří tělíčko s ocasem s peřím. Aby tyto obě části držely při sobě, jsou zpevněny klínkem.

A co je potřebné k výrobě holubiček? Hlavně dobře vybrané borové, smrkové nebo jedlové dřevo. Také různé druhy nožíků a pro větší holubičku silnější nitě. Ale to hlavní jsou určitě šikovné ruce!

Zapomněl jsem ti připomenout, kde pan Ondra vyrábí své holubičky. Vyškrtej z řádku níže všechna písmena B, E, Z a I a dostaneš název obce.

K I E R O B E Z U Z E N B I Z A

Nejdříve se musí nařezat podle velikosti holubičky prkénka. Ta se potom varí ve vodě. Když je dřevo uvařené, změkne a dobře se opracovává. Dále se vyřeže noži profil budoucích křídel a také druhého dílu – ocásku. Takto připravená uvařená prkénka se potom štípou na jednotlivé lamely (plátky).

Lamely se řezou nožíky na tloušťku asi jeden milimetr. Jsou tedy tak tenké, že když se otočí proti slunci, jsou průsvitné. Pro přípravu holubičky se používá několik druhů nožů. Ty musí být ostré a držadlo rukojeti musí být pro řezbáře příjemné, nejlépe obalené kůží.

Doplň správně jednotlivá přísloví a ve směru šipky přečti název jednoho ze stromů, z jehož dřeva se vyrábí štípané holubičky.

→	1	2	3	4

1. Chtěl udělat kozla ...

BO zahradníkem

TA kominíkem

NĚ kadeřníkem

3. Chlubí se ...

PE plnou peněženkou

MA hezkou postavou

VI cizím peřím

2. Láska prochází ...

VA srdcem

RO žaludkem

DI tunelem

4. Koupil si ho za ...

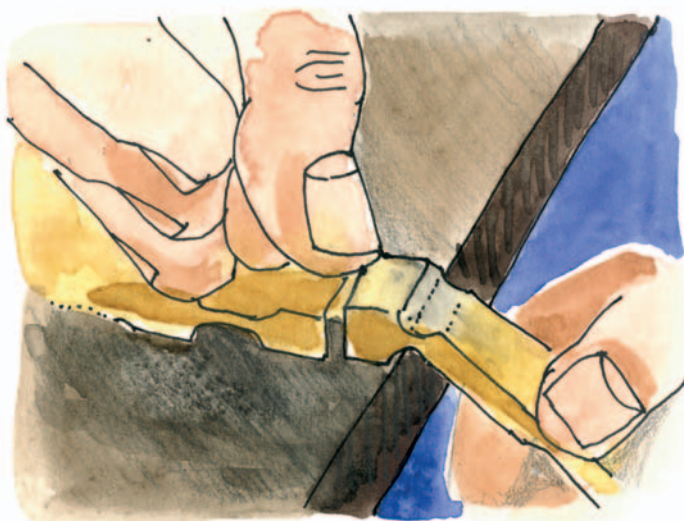
CE pět prstů

KA deset prstů

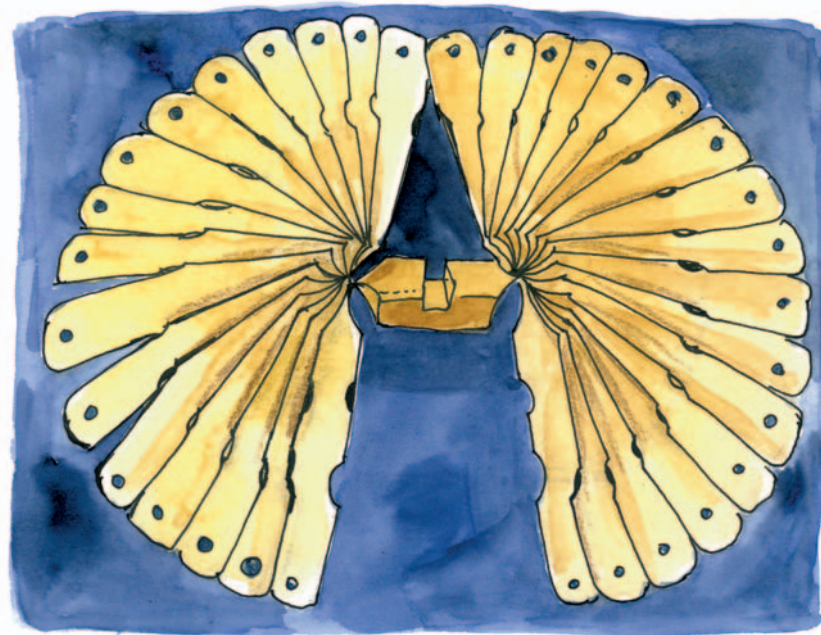
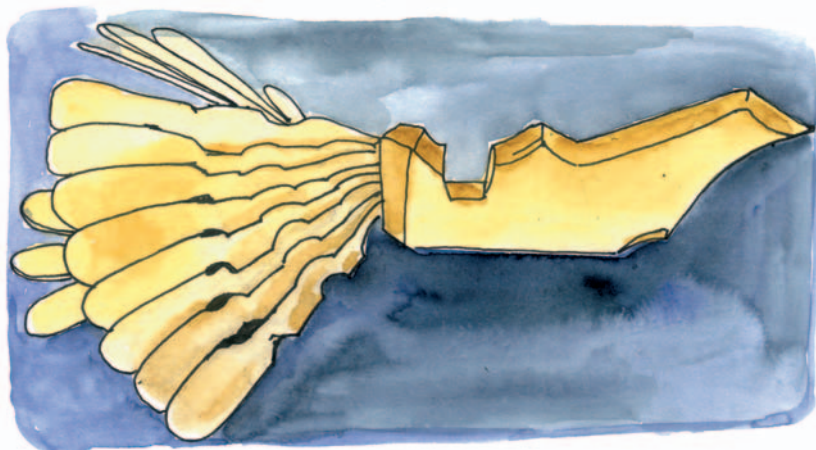
ZA pět zlaťáků

Za lamelami křidélek je připravena drážka. Ta se na hraně stolu ohne, aby se mohla obě křídla samostatně roztáhnout do tvaru vějíře. Podobným způsobem řezání lamel jako křídla se vyrobí druhý díl – ocásek s tělíčkem. Nakonec se vyřežou otvory v prostřední části křídel i tělíčka, které se do sebe budou vzájemně zasazovat.

Tělo holubičky

V tomto tvaru se nechají jednotlivé části uschnout a posléze se sesadí do celkového tvaru výrobku. Oba spojené díly se zpevní klínkem. Klínek je jako jediný díl vyroben ze suchého dřeva. Lamely křídel se pro zpevnění celé holubičky u větších typů prováží nití. Holubičky se v zimě suší nad topením, v létě venku ve stínu.

Klínek

Křídla holubičky

A holubička je hotová.

Uhodl bys, za jak dlouho se taková holubička z připraveného materiálu naštípe a sestaví? Pokud ne, odpověď zjistíš, když vyluštíš tajenku.

Dosazuj ve směru šipky za jednotlivá čísla slova z legendy, poslední písmeno prvního slova je zároveň prvním písmenem slova následujícího.

Tajenku potom čti ve směru šipky v zabarvených políčkách.

1	O				2				3		
	 1. jídlo 2. sportovec 3. bojové vozidlo 4. porážet stromy 5. vozidlo na pole 6. shluk stromů v poli 7. zklamat 8. ladný pohyb 9. usmívat se 10. puls Nápověda: remíz 4 5										
10											
9											
8											

Naším třetím zastavením při putování za hračkami v regionu je nejmenší obec Hlinecka – Dědová. Dřevěné hračky se zde v domácnostech vyráběly již před více než sto lety, výroba však postupně zanikla. Rodinná firma Makovský výrobu hraček v roce 1992 v Dědové obnovila, a to v modernějším pojetí. Nevyrábí napodobeniny starých hraček, ale vyrábí hračky moderní, které nutí děti zkoušet si hračky skládat a také u toho přemýšlet. Patří k nim různé typy stavebnic a skládaček, hračky na kolečkách, hračky hudební, dřevěné puzzle nebo hračky provlékací. Než se však podíváme na samotnou výrobu, chvíli si od úkolů odpočiňte. Přečtěte si pověst z Dědové o Čarodějnici a lakomé selce a vybarvěte omalovánky podle návodu.

Čarodějnice a lakomá selka

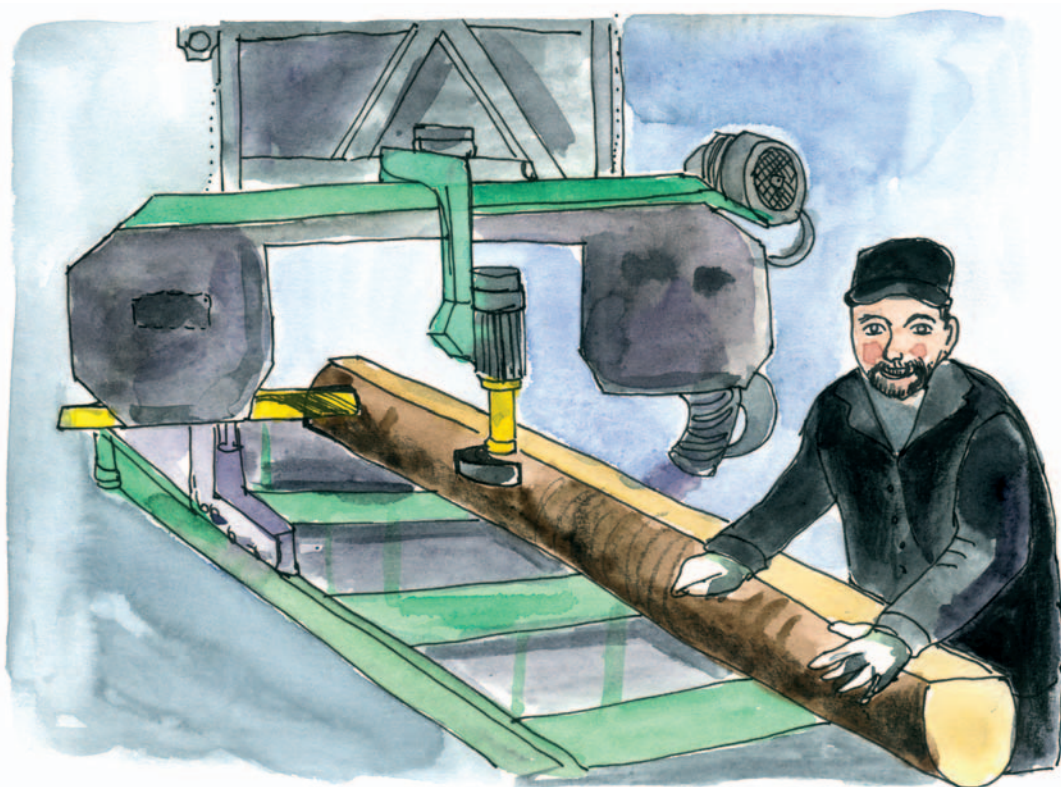
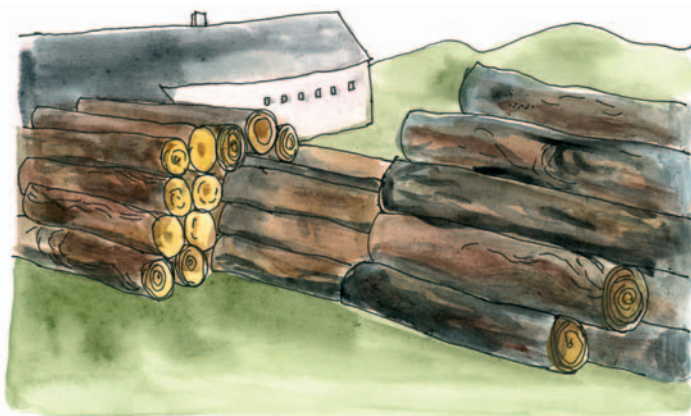
V Dědové kdysi žila lakomá , která toužila po . Protože měla pod , provdala se za majetného statkáře. Ten však brzy odešel do a odkázal svému synovi. To rozzlobilo a přemýšlela, kde jinde by přišla k . A tak se rozhodla, že použije magická kouzla a vyvolá , která jí bude plnit všechna přání. To bylo podle pověsti možné, ale pouze jednou v roce v a za . tedy dlouho čekala, jak se psalo ve staré . A opravdu se dočkala. Najednou se před ní objevila s dlouhým, zahnutým seděla na , se kterým se vznášela ve vzduchu. na ni zavolala: „Teď mi budeš sloužit! Přines mi a drahé kamení!“ se ale rozesmála a začala sama čarovat. Nad vsí se stáhly a hromy a a spustil se hustý . Do toho vítr ohýbal , mňoukaly a vyli. se toho zalekla a šeptala si, co to provedla. V tu chvíli ale na blízském začal odbíjet půlnoc. se vystrašila a zmizela. se tak naučila, že touha po a lakota přináší jen zkázu, a proto se již nikdy o žádná kouzla nepokoušela.

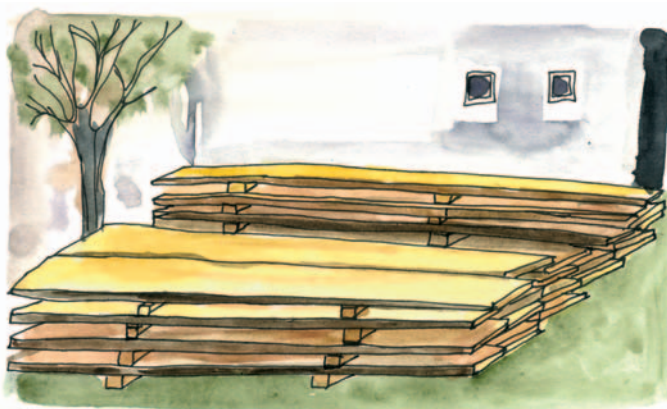
Vybarvi omalovánky podle návodu.

A nyní se tedy pojďme podívat, jak se dřevěné hračky v Dědové vlastně vyrábí. Nejdříve je potřeba připravit dřevo na zpracování. Kvalitní a zdravé kmeny se musí nařezat na určitou délku a následně rozřezat na pile na jednotlivé kousky.

Dřevo zhruba dva roky schne. Aby se desky nezkroutily, jsou proloženy latěmi. Při takovém velkém množství zpracovaného dřeva je také velký odpad. Piliny jsou jako odpad ale dále zpracovávány. Poznaly byste, děti, na obrázku na vedlejší straně, co se z pilin vyrábí a k čemu tyto výrobky slouží? Pokud ne, tajenka osmisměrky vám napoví.

Vyškrtej postupně všechna uvedená slova
a sestav po řádcích název výrobku z pilin, které vidíš na obrázku.

T	K	A	T	K	V	D	O	Ř	A
P	Ě	E	Á	T	U	Z	É	R	Y
R	I	S	K	V	D	N	O	A	Ě
Š	A	A	T	O	C	H	K	E	R
Í	L	I	B	O	N	F	É	T	T
B	R	Y	D	E	N	R	K	A	E
K	O	E	O	R	C	E	I	V	M
U	C	K	C	D	J	E	M	Š	E
L	O	O	K	B	T	R	D	U	P
P	O	L	O	M	Ě	R	Y	A	R

ABECEDA

ASÁK

ETEN

FREE

CHODEC

KORA

LOOK

METY

OBILÍ

OBJEKTY

OCKO

OZDOBY

PLUK

POLOMĚR

PRŠÍ

PUDR

RISK

ROCO

RUMEN

ŠMEJD

TAKT

TĚSTO

TKÁT

TUZÉRY

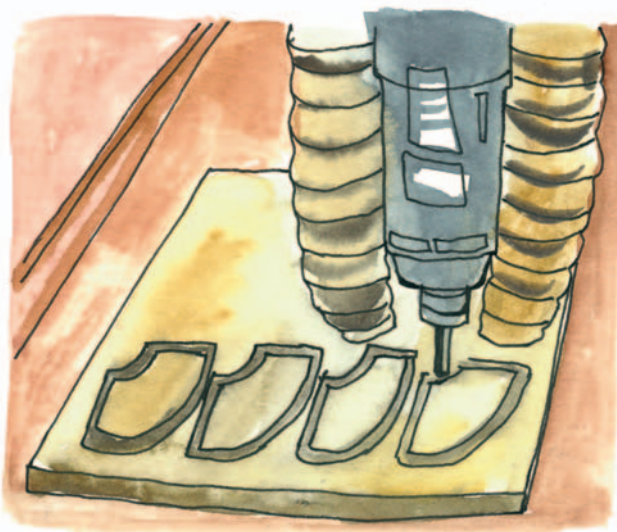
VATRA

VZOR

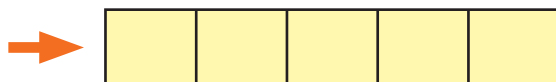
Nařezané, proschlé a vyhlazené desky různých tloušťek jsou základním materiálem pro výrobu hraček. Pro hračky na kolečkách je nejdříve potřeba nakreslit podle šablony tvar tělíčka zvířete nebo postavy a vyvrtat díry na upevnění koleček. Následně je celý tvar hračky vyřezán za pomoci strojů. U desek menší tloušťky stačí elektrická lupínková pilka, která se pohybuje rychle směrem nahoru a dolů, a tím řeže. Obsluha pak zajišťuje, aby byl výsledný předkreslený tvar správně vyřezán.

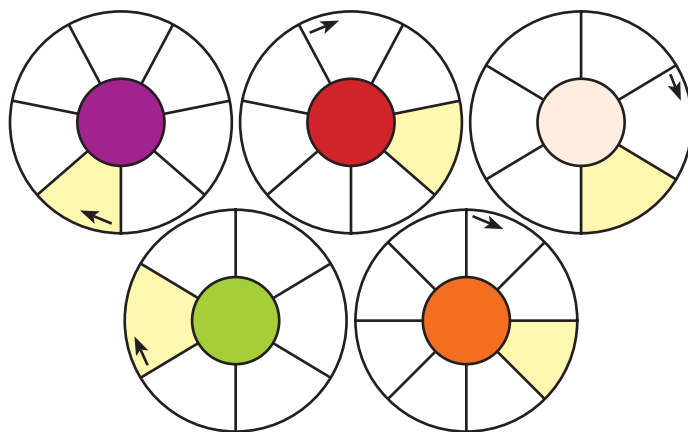
U desek, které jsou silnější, vyřezává tvar již bez lidské pomoci speciálně naprogramovaný, počítačem řízený stroj. Pracovník pouze upevní na stůl stroje desku, nemusí mít nic předkresleno, zapne stroj a ten pracuje a vyřezává jednotlivé dílce sám. Takovým strojům se říká číslicově řízené (NC). Nakonec pracovník posbírá hotové dílce, uklidí odpad a může připravit další desku k výrobě dílců.

Těžký úkol pro přemýšlivé děti: Uhodli byste, jak se říká nástroji, který vyřezává na obrázku vpravo díly stavebnice? Díly, které vypadají jako sloní chobot, slouží k odsávání pilin. Nástroj, který máš uhodnout, je umístěn v držáku uprostřed.

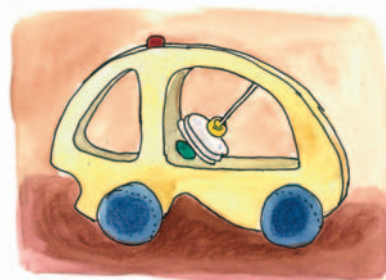
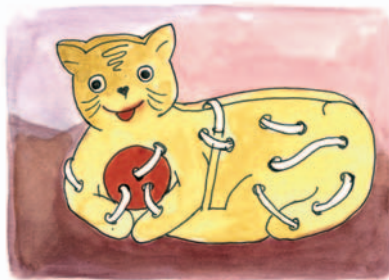
Pokud nevíte, poradte se s rodiči nebo staršími sourozenci anebo rozluštěte naši kruhovku. Správně určete a napište barvu uvnitř kruhu do políček po obvodu obrázku. Začněte v políčku označeném šipkou. Tajenku kruhovky potom sestavte ze zabarvených polí po řadách zleva doprava.

Vyřezané tvary z desek je třeba ještě vyhladit, aby tvary hraček byly příjemné na dotek. K tomu jsou využívána různá brousící zařízení. Díly některých hraček je potřebné nabarvit. Protože se barví mnoho druhů a částí hraček vždy jednou barvou společně, musí pracovníci všechny díly následně roztřídit. Samotnou výslednou hračku je potom potřebné už jen sestavit.

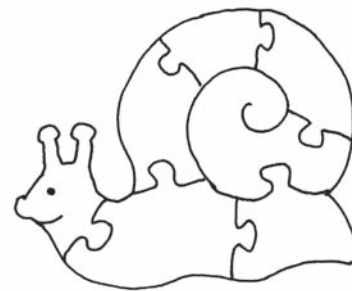
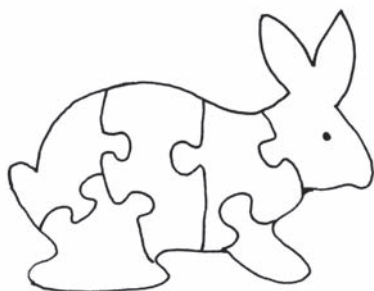
V našem případě jsme museli například upevnit psovi ouška. A aby byl pohyblivý, musela se umístit do vyvrtaných děr na malých hřídelích kolečka. Hřídel si představte jako špejli, která se prostrčí předvrtanými dírami v nohách hračky. Z obou stran se na ni potom upevní kolečka a náš dřevěný psík je připraven k hraní. V Dědové se však nevyrábí jen hračky na kolečkách.

Rozeznáš, která z hraček na předchozím obrázku je hudební, která jezdicí a která proplétací? Umíš vysvětlit proč?

Mnoho z vás se s těmito hračkami mohlo setkat už v mateřské škole nebo i doma.

Paní kreslířka ale úplně zapomněla vybarvit jednotlivé dílky puzzlí. Zvládneš to za ni? Vybarví všechna zvířátka tak, aby se stejné barvy mezi sebou v jednotlivých dílcích nestýkaly.

Na konec naší prohlídky výroby hraček v Dědové jsem si mohl vyzkoušet složit také

Co si můžete složit, se dozvíte, pokud vyluštíte tajenku následující doplňovačky. A kde si to můžete složit, se zase dozvíte na úplně poslední straně našeho čísla.

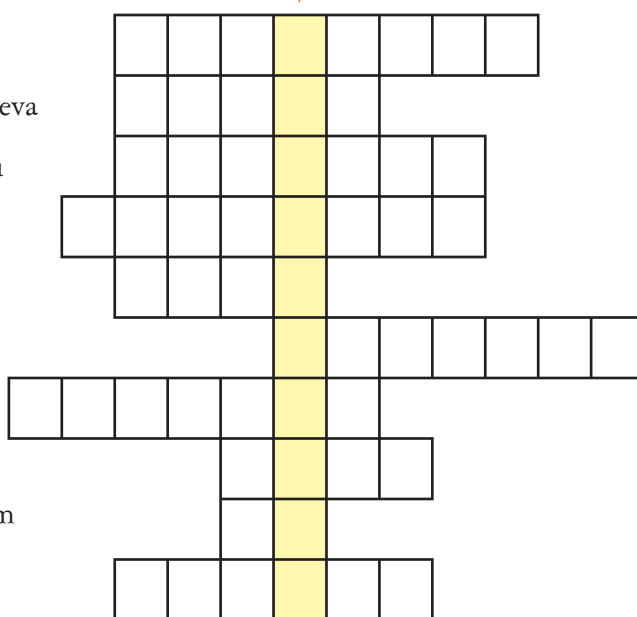

Do doplňovačky po jednotlivých řádcích dosadíte správná slova. Bude to sice trochu těžké, ale pokud jste byli pozorní, už jste všechna tato slova v tomto čísle časopisu přečetli. Pokud si je nepamatujete, vraťte se zpět a správná slova vyhledejte a doplňte. V doplňovačce jsou použity názvy strojů a nástrojů a různé technologie, bez kterých by hračky nebyly tak hezké a zajímavé.

Až bude tatínek nebo dědeček někdy se dřevem pracovat, dívejte se, jak to dělá a zkuste mu s jednoduchými věcmi pomoci. Určitě budou rádi.

↓ Tajenka
doplňovačky

1. Stroj, který opracovává materiál otáčením
2. Nástroj, který slouží k ručnímu opracování dřeva
3. Stroj, který nástrojem vytvoří ve výrobku díru
4. Poslední úprava výroby dřevěné panenky
5. Nástroje na výrobu holubiček
6. Způsob odlišení vzhledu dřevěných dílců
7. Způsob výroby holubiček
8. Stroj, který z kmenů stromů vyrobí desky
9. Zkratka názvu stroje, který je řízený počítačem (nápověda: číslicově řízený)
10. Úprava prkének pro výrobu holubiček

Výroba hraček na Hlinecku

Jméno autora obrázku:

.....

Věk:

Adresa:

.....

.....

Doplň tajenku ze zadní strany

--	--	--	--	--	--

Místní akční skupina Hlinecko

Máchova 1121

Hlinsko

5	3	9	0	1	
---	---	---	---	---	--

Dneska jsme, kluci a holky, zažili docela náročný výlet. Viděli jsme spoustu dřeva, mnoho strojů, ale i hotových hraček. Už víme, že v mnoha vesnicích vyráběli naši předci hračky doma. V době, kdy nebyly internetové obchody, skupovali hračky obchodníci a prodávali je na trzích a jarmarcích. Lidem na venkově tak dávali práci a obživu a hračky z Hlinecka jsou díky tomu známy v mnoha zemích po celém světě. Víme, že hračky se na Hlinecku stále vyrábí, i když většinou trochu

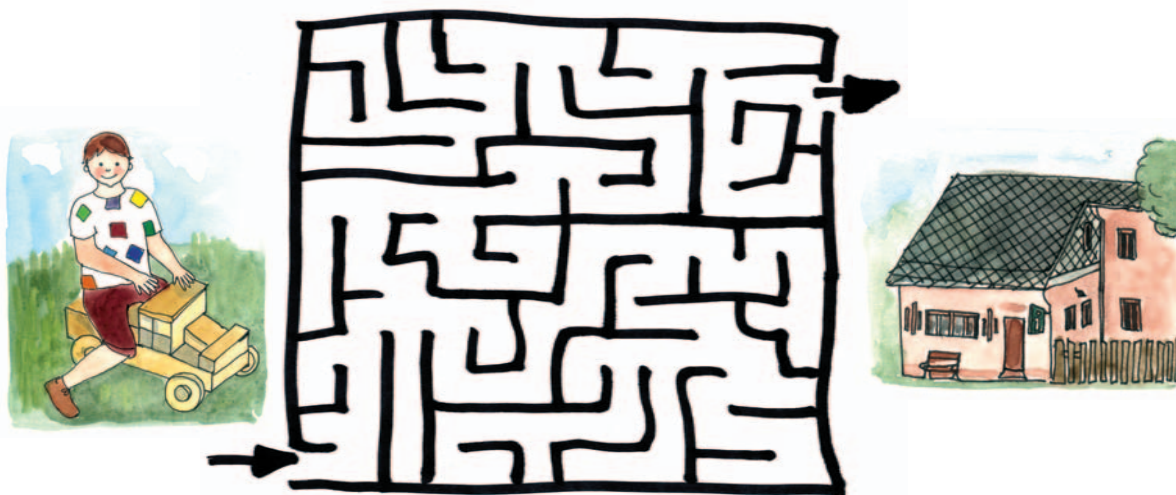

nově a moderně. A budete-li chtít, můžete na pohlednici nakreslit svou nejmilejší hračku. Na pohlednici do tajenky připište, v jaké části Hlinska je Infocentrum, kde si můžete s hračkami pohrát a vyzkoušet si je (náповědu najdete v bludišti na poslední straně). Každý, kdo donese nebo pošle pohlednici s obrázkem do kanceláře MAS Hlinecko, bude jako vždy odměněn. Ale pozor! Autoři tří nejhezčích obrázků si převezmou v dubnu 2018 na Svatojiřském jarmarku na Betlémě speciální prémii. Výherce budeme kontaktovat! Tak se těšte a malujte!

Váš Slávek Strakatý

Ukaž Strakáčkovi správnou cestu bludištěm,
aby dobře dojel do Infocentra na Betlémě

Rozlišit:
Strana 2: HRAČKY, FAKTOR • strana 5: POLOTOVAR • strana 7: 6 3 5 9 2 7 4 8 1: RYBÁŘ, KOMINÍK, POŠTÁK,
KUCHAŘ • strana 8: KROUNA • strana 9: BOROVICE • strana 11: PATNÁCT MINUT • strana 15: DŘEVĚNÉ
BRIKETTY • strana 16: FRÉZA • strana 17: JEZDÍCÍ, PROVLEKACÍ, HUDEBNÍ • strana 18: STAVEBNICE •
strana 19: NEPOVÍME, ZEPTEJ SE RODIČŮ A DOPLNĚ DO POHLEDNICE :-)

PARDUBICKÝ KRAJ

Časopis pro naše děti vydává Místní akční skupina Hlinecko, z.s.
pod evidenčním číslem MK ČR E 22011. Další informace hledej na www.mashlinecko.cz.
Jako podklady byly využity texty, fotografie a informace od jednotlivých výrobců hraček
(Zdeněk Bukáček, Pavel Ondra, Karel Makovský), archiv Městského muzea v Hlinsku
a materiály Infocentra v Hlinsku, autorka omalovánek Iva Hauptmanová,
autorka obrázků Jana Doležálková, redakční úprava Olga Ondráčková, tisk Grafies, a.s.

